

DÓZSA ERZSÉBET

Kortalanul emberi

VINKLER LÁSZLÓ KIÁLLÍTÁSA A REÖK-PALOTÁBAN

Jelképerejűnek érzem, hogy most abban a Reök-palotában láthatjuk Vinkler László műveit, amelynek egy kapudíszé miatt elvesztette egyik szemét légtalmi ügyeletesként a sötétben, épp a környékbelieket értesítve arról, hogy meneküljenek az óvóhelyre a bombázás elől.

Vinkler László egy helyütt így jellemezte életművét: „Látszólag haszon nélküli és kortalanul emberi.”

Miért használta ezeket a jelzőket művészetére? Hogy megértsük, rövid pillantást kell vetni arra a korra, amelyben élt.

1912-ben született, 100 éve és 1980-ban hunyt el, tehát 1912 és 1980 között a történelem egymást követő hullámvölgyeit kellett megélnie.

Az I. világháborúban eszmélt Szabadkán, 1922-ben Trianon után került Szegedre, kisgyermekként tapasztalva meg a szűkebb szülőföld elvesztését. A 30-as évek fenyegetett légkörében volt festőnövendék itthon és Rómában. A 40-es években átélte Szeged bombázását, majd utána a szocialista rendőrállam vette körül. Tehát a gyermek-és ifjúkor történelmi traumáit követően a felnőtt alkotónak egy újabb kaotikus világ jutott osztályrészül. Sors- és kortársaival választhattak az adott időszak kiszolgálása vagy a vele szembeni ellenállás között. Ma már, több évtized távlatából könnyű belátni, hogy melyik volt a helyes emberi és művészi attitűd.

Mindezeket figyelembe véve megpróbálom értelmezni, hogy mit jelent önjellemezésében a „látszólag haszon nélküli” meghatározás.

Vinkler művészetében különböző stílusok, izmusok vannak jelen, de az már korántsem mindegy, hogy mikor milyen formát és műfajt választott.

A 30-as évek végén, az ordas eszmék tombolásának idején freskót festeni a Petőfi telepi templomban Krisztus szenvedéseiről neoklasszicista stílusban – bátor, humanista kiállítás volt. Szeged bombázása után a *Kentaurok és Lapithák harca* című kép analitikus kubizmusa kétségbeesett kiállítás a pusztítás ellen, és ráutalás Picasso hasonló okból festett *Guernicájára*, az egyetemes európai tragédiára.

Az életmű egészét átszövő szürreális, expresszív vagy olykor kubista, tasiszta elemek használata kiváltotta a mindenkori hatalom, elsősorban a szocialista korszak idegenkedését, gyanakvását. Komócsin elvtárs megyéjében nem szocialista-realista irányzatot követni a kommunista eszme árulásának minősült.

Tehát látszólag haszon nélküli festészetet művelt Vinkler László.

„Látszólag haszon nélküli és kortalanul emberi” hangsúlyozom még egyszer önmeghatározását.

A kortalanul emberi jelzőt vizsgálva kiderül, hogy pályája meghatározó részében nagy mértékben görög mitológiai témával találkozunk, amely először a 40-es években bukkan fel,

majd a 60-as évektől állandósul. Ne felejtjük el, hogy a 60-as években Szegeden egyedülállónak minősült ez a témaválasztás. Akkoriban „ajánlottan kötelező” volt a szocialista mezőgazdaság vagy annak ellenpontjaként az elmaradt tanyavilág ábrázolása. Aki ezt a témát ábrázolta, általában profitált belőle. A görög-római mitológiát nem tanították vagy épphogy csak érintették, akárcsak a Bibliát. Nem csak a kortárs Nyugat-Európától, hanem az európai hagyományoktól is elszigetelődött a legvidámabb barakk értelmisége.

Minden ember számára rendkívül meghatározó, hogy kikkel találkozik és hogy kiktől tanul. Vinkler életében sorsszerű találkozást jelentett a világhírű klasszika-filológusnak, Kerényi Károlynak vagy az ógörög irodalom egyik kiváló tolmácsolójának, Devcseri Gábornak a barátsága. A festőművész görög mitológiához való vonzódását Kerényi Károly keltette fel.

Vinkler úgy értelmezte a görög mitológiát, mint Hugo Von Hofmannsthal, aki az *Ariadné Naxoson* című művében azt írta:

„Az élet titka odalép hozzá és kézen fogja...”

Az egyik titok bizonyára a kortalanság, az örök emberi, az ismétlődés.

Hiszen ki ne tartana a Sorstól, a Moiráktól, akiktől még Zeusz is félt; ki ne ismerné fel Perseus történetében az anyja becsületéért harcba szálló, a halált is kockáztató fiút; Déméter és Persephoné történetében az anyai aggódást, védelmezést, majd a gyász fájdalmát; Prokrusz-tész vaságyában az egyéniséget megsemmisíteni akaró diktatúrát; Oidipusz mítoszában a dölyf, a hybrisz okozta nemzedékeket tönkretévő tragédiát; a Kentaurok és Lapithák harcában a részegség miatt az emberből előtörő állati agresszivitást; a trójai mondakör kapcsán az irigység, féltékenység, civakodás végeredményét, a háborút; vagy Hádész és Persephoné nevében a halál kérdését – hogy csak néhányat emeljek ki Vinkler témáiból, a kortalanul embe-riből. Ám kortalan téma a természet, a férfi-nő viszony vagy a szépséges Itália is, amelyek szintén megjelennek a művész tematikájában.

Egy másik élet-titok, hogy az örök emberit, az állandót mindenkinek magának kell újra felismernie és újra fogalmaznia kora nyelvén. Vinkler ezt is maradéktalanul teljesítette, azaz alkalmazta a különböző stílusokat, de nem kiüresedett formai trükkökként, hanem a tartalom, az üzenet felől megközelítve, keresve hozzá a megfelelő technikákat is. Ezért olyan gazdag ez az életmű technikailag is, az olajtól kezdve a temperán, zománcon, üvegen, acrylon át, kollázson, montázson keresztül a különböző régi vagy egészen új grafikai eljárások alkalmazásáig. És a hatalmas mesterségbeli tudás ott feszül egy-egy lendületes vonal vagy látszólag esetlegesen elfolyó színfolt mögött is.

Ezt a sokszínűséget támasztja alá a következő gondolata is: „Az anyag, az eszköz és az indulat egysége minden jó művész kritériuma.” Ezzel mindnyájan egyetérthetünk, viszont ha hamis az indulat, az intuíció, akkor csak blöfföl az anyag és az eszköz is.

Csakhogy az sem mindegy, hogy milyen mélységű és minőségű az indulat. Németh Lajos művészettörténész a poeta doctus jelzőt kölcsönözte az irodalomból Vinkler emberi tartásának és művészi személyiségének körülírására. Ez a jelző bármely művészeti ágra átfordítva csak a legkiválóbbaknak jár. Tudós művésznek lenni csak emberfeletti fáradozás, igényesség és nyitottság eredménye lehet, és akkor még nem is beszéltünk a mindenkori közép-szer akadémikuskodásáról.

Vinklert életében ugyan nem gáncolták el egészen, de nem is ölelték a keblükre. Taníttatott a Juhász Gyula Főiskola Rajz Tanszékén – sokunk gyönyörűségére –, de ugyanakkor nem halmozták el díjakkal, kitüntetésekkel érdemének megfelelően.

Szeged városa ezzel és a múzeumi kiállítással bizonyítja az utókor tiszteletét. Reménykedem benne, hogy ez a két tárlat is hozzájárul az egyik utolsó képén olvasható gondolat megvalósulásához:

„A tigris széttépheti a pegazust, a kecske lelegelheti a babérfát, a költő mégis felmegy az Olymposra.”

Szeged, 2012. január 20.

